

7. Станиславский К. К. Собрание сочинений в восьми томах. Том 4. Работа актера над ролью. – М., «Искусство», 1957. – 537 с.
8. Сударчикова Л. Г. Взаимосвязь различных видов художественной деятельности в процессе обучения игры на фортепиано : автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.02 / Московский педагогический государственный университет. – Москва, 2001. – 21 с.
9. Томашева А. А. Синестезия и ее развитие у детей на занятиях в музыкальной школе : автореф. дис. канд. пед. наук. 19.00.07 / Омский государственный педагогический университет. – Екатеринбург, 2010. – 24 с.

Referens

- a. Galeev B. M. Problema sinestezii v estetike [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa do resursa: <http://biogr.znate.ru/docs/index-1280.html>.
- b. Komenskij Ja. A. Velikaja didaktika / Ja. A. Komenskij // Komenskij Ja. A., Lokk D., Russo Zh.-Zh., Pestalocci I. G. Pedagogicheskoe nasledie / sost. V. M. Klarin, A. N. Dzhurinskij. – М.: Pedagogika, 1988. – 416 s.
- c. Moskvina G. M. Vzaimodejstvie vidov iskusstva v teorii i praktike hudozhestvennogo obrazovaniya : avtoref. dis. kand. ped. nauk. 13.00.01 / Udmurtskij gosudarstvennyj universitet. – Izhevsk, 2003. – 21 s.
- d. Muravic'ka M. Filosofija sercya / M. Muravic'ka // Pedagogichni kadri. – 1994. – № 5-6.
- e. Otich O. M. Pedagogika mistectva u sistemi mistec'kih subdisciplin pedagogiki // Mistec'ka osvita v Ukraïni: teoriya i praktika / O. P. Rudnic'ka [ta in.]; zag. red. O. V. Mihajlichenko, redaktor G. Ju. Nikolaï. – Sumi: SumDPU im. A. S. Makarenka, 2010. – 255 s.
- f. Saïk G.F. Provedennja hudozhnih analogij z riznimi vidami mistectv jak zasib posilennja emocijno-obraznogo sprijmannja muziki / G.F.Saïk // Zbirnik naukovih prac'. – К. : Є NPU, 2001. – Vip. 6. – S.60-66.
- g. Stanislavskij K. K. Sobraniesochinenij v vos'mi tomah. Tom 4. Rabota aktera nad rol'ju. – М., «Искусство», 1957. – 537 с.
- h. Sudarchikova L. G. Vzaimosvjaz' razlichnyh vidov hudozhestvennoj dejatel'nosti v processe obuchenija igry na fortepiano : avtoref. dis. kand. ped. nauk. 13.00.02 / Moskovskij pedagogicheskij gosudarstvennyj universitet. – Moskva, 2001. – 21 s.
- i. Tomasheva A. A. Sinestezija i ee razvitie u detej na zanjatijah v muzykal'noj shkole : avtoref. dis. kand. ped. nauk. 19.00.07 / Omskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet. – Ekaterinburg, 2010. – 24 s.

Алексинцева Татьяна. Взаимодействие искусств как эффективное средство музыкального образования. В статье освещен вопрос о целесообразности взаимодействия искусств в музыкальной педагогике. Осуществлен ретроспективный анализ исторических этапов использования искусства в обучении и воспитании. Приведены примеры взаимодействия искусств в украинской музыкальной педагогике. Рассмотрены отечественные и российские педагогические концепции художественного образования, которые базируются на синтезе искусств. Охарактеризовано понятие синестезии и обоснована ее роль в музыкальной педагогике. Сделан вывод о перспективах дальнейшего использования результатов данного исследования для создания модели творческого обучения для начальных художественных учебных заведений музыкального направления.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, интеграция искусств, музыкальная педагогика, синестезия, художественное образование.

Aleksintseva Tetiana. Cooperation of arts as effective means of musical education. The question of expediency of co-operation of arts in musical pedagogics is reflected in the article. The historical stages of the use of art in studies and education are briefly described. Examples of co-operation of arts in Ukrainian musical pedagogics are given. The review of Ukrainian and Russian pedagogical conceptions of artistic education, that apply the synthesis of art, is carried out. The concept of synesthesia is described and its place in musical pedagogics is justified. The prospects of the further use of the results of this research for making the model of creative studies for primary artistic educational establishments of musical direction are summed up in the article.

Key words: aesthetics education, integration of arts, musical pedagogics, synesthesia, artistic education.

УДК 37.013.73 : 378

Тетяна Дерка

Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)

Розвиток акмеології: філософський аспект

У статті проаналізовано філософські та педагогічні витоки акмеології. Визначено історичні та філософські передумови як провідні фактори становлення, формування та розвитку акмеології. Охарактеризовано акмеспрямовану філософію стародавності: первіснообщинний лад, Античність, період Середньовіччя.

Визначено акмевершини з позиції трьох складових частин світоглядів: міфологічного; релігійного; наукового. Охарактеризовано період Середньовіччя з позиції релігійного світогляду на розвиток науки про людину та природу. Зазначено особливості передумов розвитку акмеології епохи Відродження, Нового часу, Просвітництва, епохи німецької класичної філософії.

Визначено, що акмеологія як новий науковий напрям має основний принцип вершинності. Сучасний період формування акмеології характеризувався становленням акмеологічності розвитку людини (антропогенезу). Визначено етапи розвитку акмеології як наукового напрямку. Проаналізовано передумови формування акмеології в Україні.

Досягнення особистістю рівня акме передбачає такі «вчинкові кроки»: самопокладання як ціннісно-сміслового екзистенційна творчість; самопотенціювання, самопосередкування; самовизначення; самоактуалізація; самооцінювання; самоперцепція; самозвертання.

Ключові слова: акмеологія, історичні передумови, етапи розвитку, філософський аспект.

Постановка наукової проблеми та її значення. Тривалий час науковців цікавили різноманітні аспекти життєвого шляху людини, проте найпродуктивніший період дорослості залишався не вивченим. М. О. Рибніков, ще у 1928 році, запропонував термін «акмеологія» для визначення особливого розділу вікової психології – «психології дорослості або зрілості» та як науки «про розвиток зрілих особистостей» [7, с. 14]. Хоча поняття «акмеологія» було введено в науковий тезаурус на початку ХХ ст., акмеологія молода наука. Світоглядні та наукові ідеї акмеологічного змісту щодо розвитку і самовдосконалення людини, повноти його самореалізації в житті, діяльності та творчості є такими ж древніми, як саме наукове знання про людину.

Метою статті є аналіз філософських витоків та етапів становлення акмеології як науки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Акмеологія як науковий напрям в своєму розвитку пройшла декілька етапів. Акмеологічні мотиви пронизують усю філософію стародавності. Як стверджують В. М. Гладкова та С. Д. Пожарський, у первіснообщинній громаді зрілість суспільства визначалася процесом створення матеріальних і духовних цінностей суспільства. Під кульмінацією (акме), розквітом творчих сил суспільства розумівся прояв активного ставлення до життя. Воно характеризується двома аспектами: матеріальним і часовим [5, с. 11-24]. Матеріальний аспект характеризується рівнем застосування різних матеріалів і технікою виготовлення знарядь праці. Часовий аспект розвитку, в основі якого лежать матеріали знарядь праці і процес виробництва, дає розуміння історичного розвитку суспільства. Акме-розвиток людини пройшов наступні змістові етапи Давнього світу – кам'яна доба, бронзова доба та доба заліза.

Як зазначають Є. Н. Богданов, В. Г. Зазикін, наукові передумови акмеології, були розроблені ще у 144 році до н.е. Апполодором, представником Олександрійської школи [1, 9]. Дослідники вважають, що акмеологія розглядала максимальну досконалість, як вершину розвитку діяльності, вершина по-грецьки – *ἀκμή*, яке, в свою чергу, знаходить свої корені в слові «axis» («вістря») і означає: «вищий ступінь чогось, розквіт» [4]. Під «акме» розуміли такий стан індивідуума, при якому досягається найвищий результат його діяльності («зоряний час»), а не процес його досягнення. Апполодор, розвиваючи вчення про акме, визначив найвищу точку розвитку як кульмінацію діяльності та ввів латинське визначення *ἀκμή* (акме), як *floruit* - (розквіт). Сутність методу фіксації досягнень видатних подій Апполодор виклав у фундаментальній праці, чотиринадцятимісячній – «Хроніка» [7, с. 117].

Роздуми про людину, його місце в світі, лежать в основі формування світоглядів різних епох. Історичні та філософські передумови були провідними факторами становлення, формування та розвитку акмеології. Першими, історично значущими формами, були міф та міфологія, пізніше сформувались релігійні світогляди. Тому, на думку дослідників, акмевершини необхідно розглядати з позиції трьох складових частин світоглядів: міфологічного; релігійного; наукового. С. Д. Пожарський виділяє три підходи розуміння досконалості згідно акмеологічної точки зору античності [13, с. 20-26]: перший підхід: розуміння глобального акме, що уособлює загальнолюдську мудрість цивілізації (піраміди – найвищі творіння Єгипетської цивілізації; Терасні сади у Вавілоні – вершина Вавілонської цивілізації; символи Зевса й гори Олімп, втілені в скульптурі Зевса, - вершина Грецької цивілізації); другий підхід: розуміння локального акме, що уособлює конкретні місцеві (просторово-часові) найвищі досягнення (Колосс Родоський; Фароський маяк в Олександрії); третій підхід: індивідуальне акме, що символізує найвищу мудрість та прояв почуття любові конкретної людини (Храм Артеміди в Ефесі; Мавзолей в Галікарнасі).

Другою історичною формою світогляду є релігія, як важлива складова частина суспільного життя. *Religio* означає набожність, святиня [10, с. 7]. Період середньовіччя характеризувався руйнуванням давньогрецької цивілізації, занепадом грецької філософії та зародженням нової соціально-економічної

формації. На думку В. В. Ільїна, Н. В. Носович, релігійний світогляд – наступний крок розвитку науки про людину та природу, який розглядається не просто як природна над сила, а над сила, що втілюється в конкретній обожествленій сутності, яка виступає у формі бога в двох якостях: 1) загальна сутність бога (втілення вищого акме) – екуменізм; 2) в конкретному уявленні бога-творця, вершина діяльності якого обмежена вірою в нього за територіальним принципом (Єгипет, Індія, Китай, Греція) та за формами діяльності (бог дощу, бог скотарства, бог родючості) [10, с. 72].

Витоки акмеології періоду XIV-XIX ст. охоплюють епоху Відродження, Нового часу, Просвітництва, епоху німецької класичної філософії. Якщо в Середньовіччі в людині на перше місце ставилася душа, а до тіла культивувалося зневажливе ставлення, то в епоху Відродження вершина розвитку розуміється як максимальний рівень самореалізації цілісної людини [3, с. 137]. На формування акме-філософії Нового часу вплинули такі фактори, як: ідеї відродження, церковна реформація, соціально-економічні й технічні зміни, які відбулися в житті народів Європи. На думку Г. П. Васяновича, єдиною ланкою між акме-філософією епохи Відродження й Нового часу стали погляди Г. Галілея та Ф. Бекона [2, с. 63]. Наступний етап розвитку акмеології формується в XVIII столітті в епоху Просвітництва. Просвітительський рух є неоднорідним, але він має загальні риси. Найвідоміші його представники – Ф.-М. А. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ж. Ламетрі, К. Гельвецій, Д. Дідро, П. Гольбах. Необхідність виховної ролі праці відбувається через сполучення розумового й морального розвитку людини з формуванням її трудових навичок. Німецька класична філософія розглядає акме, як моральне вдосконалення особистості, що розглядається з позиції незалежності моралі від релігії [2, с. 87]:

Акмеологія як новий науковий напрям має основний принцип вершинності, тобто спрямованість в майбутнє, що сприяє виробленню цілеспрямованості особистості та формуванню позитивного соціального ідеалу. Передумови формування акмеології в XVII-XIX ст. базуються на розвитку природничих наук та наук про людину. Процес формування акмеології в Росії характеризувався становленням акмеологічності розвитку людини (антропогенезу)

Перший етап – 1928 р. Введення М. О. Рибніковим поняття акмеології як науки про розвиток зрілих людей.

Другий етап – середина XX ст. Б. Г. Ананьєв визначив акмеології місце в системі наук, акцентуючи увагу на вивченні віку та фаз життя людини як індивіду та особистості, класифікувавши їх в наступній послідовності: педологія, ювенологія, акмеологія, геронтологія. Акме дослідник визначав, як період активного розвитку та оволодіння повним комплексом соціальних та професійних функцій дорослої особи [13, с. 35]. Слід зазначити, що в Росії акмеологічні ідеї висловлювалися не тільки вченими. У поетичній творчості митців срібного століття сформувався так звана акмеологічна течія – «акмеїзм». Його засновниками були А. А. Ахматова, М. С. Гумільов, С. М. Городецький, О. Е. Мандельштам та ін. Вони проголошували «возвращение к первоначальному и совершенному человеку», його самореалізацію, почуттям, естетичні цінності [7, с. 15].

Третій етап – 70-ті роки XX ст. Б. Г. Ананьєв спільно з Є. І. Степановою та М. М. Обозовим, розглядали дійсність не тільки як закономірність відображення людиною об'єктивної реальності, а в рамках удосконалення творчої діяльності.

Передумови формування акмеології в Україні беруть початок з давньослов'янської міфології, уявлень про людину, про світ, в яких припускалася єдність духовного й тілесного начал [2, с. 163].

На формування акме-філософії періоду Київської Русі (кінець X – початок XIII ст.) суттєво впливали філософи античності (Піфагор, Демокріт, Сократ, Платон, Аристотель). Як зазначає В. С. Горський, про високий рівень філософської думки Київської Русі свідчить творчість видатних давньоруських книжників Іларіона Київського, Феодосія Печерського, Нестора, Володимира Мономаха, Кирила Туровського. Аналізуючи зміст однієї з найвизначніших пам'яток світової літератури «Слова про похід Ігорів», дослідники виділяють такі основні філософські проблеми того часу, як: єдність людини та природи; проблема єдності минулого та сучасного; проблема етичного ідеалу, морального виховання. [6, с. 73].

Епоха Відродження в Україні (XVI-XVII ст.ст.) характеризується не лише відродженням античної культури та філософії, а й реалізацією ідеології і практики Ренесансу у напрямках гуманізму та реформації.

Вивчаючи розвиток акмеології в Україні, Г. Х. Яворська, В. М. Гладкова, О. А. Горчакова зазначають, що культивування акмеологічних знань спостерігалася з часів Григорія Сковороди, який проповідував ідеї морально-етичної філософії, що ґрунтується на таких провідних положеннях: основним етичним завданням людини є досягнення стану рівності з Богом, піднятися до Бога людина спроможна на засадах самопізнання, яке досягається в три етапи (самоідентифікація

особистості, пізнання себе як суспільної істоти, пізнання себе як буття) [11, с. 165-168]. Представник академічної філософії в Україні Памфіл Юркевич також сповідував акме-ідеї, стверджуючи індивідуальність людської істоти; визнаючи пріоритет над розумом переживань, почуттів, які йдуть від серця; виділяючи особистісне «суше», яке переводить ідею в дійсність [12, с. 15]. В основі філософського світогляду Пантелеймона Куліша, як зазначає В. С. Горський, є характерний для традиції української духовної культури погляд на двояку сутність людини й світу: наявність внутрішнього, сутнісного начала і зовнішнього, яке протистоїть йому [6, с. 192]. К. Д. Ушинський упровадив антропологічний принцип у психологію, де зазначав, що найвеличнішою потребою людини і людства є потяг до самовдосконалення [17, с. 36]. Проблеми саморозвитку та саморегуляції поведінки людини як суб'єкта діяльності вивчали такі українські вчені, як Л. Ф. Бурлачук, М. Й. Боришевський, В. Ф. Рибаченко. Т. М. Титаренко розробила структурно-генетичну модель цілісного саморозгортання життєвого світу особистості [15]. В. О. Татенко зазначає, що акме суб'єкта психічної активності – це рівень вільної, творчої, свідомої психічної діяльності, що виражається у вчинку. Досягнення цього рівня передбачає такі «вчинкові кроки» [14, с. 295]: самопокладання як ціннісно-сміслова екзистенційна творчість; самопотенціювання, самоопосередкування; самовизначення; самоактуалізація; самооцінювання; самоаперцепція; самозвертання. На цьому етапі людина ніби звітує перед собою щодо своїх досягнень, свого «акме», а це потребує неабиякої духовної сили. На підставі внутрішнього критичного аналізу суб'єкт прогнозує і планує своє життя, укладає траєкторію акмеологічного саморозвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нині, в галузі фізичного виховання, на нашу думку, великого значення набуває визначення та вивчення умов та факторів, що детермінують професійне становлення фахівця фізичного виховання, досягнення ним особистого «акме» [8]. Варто виокремити у межах професійної акмеології такі напрями, як спортивна та фізична (фізкультурна) акмеологія, у центрі яких знаходиться доросла, зріла людина, динаміка її розвитку як особистості, суб'єкта фізкультурно-спортивної діяльності, а також закономірності її розвитку.

Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення концепції дослідження неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології

Джерела та література

1. Богданов Е. Н. Введение в акмеологию / Е. Н. Богданов, В. Г. Зазыкин. 2-е изд., перераб. и доп. Калуга: КГПУ, 2001.
2. Васянович Г. П. Вступ до філософії: Навчальний посібник / Г. П. Васянович. – Львів: Норма, 2001. – 216 с.
3. Введение в философию: Учебник для вузов. В 2 ч. Ч.1 / Под общ. ред. И. Т. Фролова. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
4. Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь / А. Д. Вейсман. – М.: ГЛК, 1991.
5. Гладкова В. М. Основы акмеологии: Пособие. / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарский – Львів: Новий світ-2000, 2011. – 320 с.
6. Горський В. С. Історія Української філософії: Навчальний посібник / В. С. Горський. – К.: Вид-во «Наука думка», 2001. – 376 с.
7. Деркач А. Акмеология: учеб. пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 252 с.
8. Діба Т. Г. Філософські та педагогічні витоки розвитку акмеології / Т. Г. Діба // електронне видання «Освітологічний дискус», 2015. – №2 (10) – С. 87-100.
9. Зазыкин В. Г. Об определении акмеологии как науки / В. Зазыкин // Акмеология. 2012, №2 (42). – С. - 72.
10. Ильин В. В. Религиоведение / В. В. Ильин, Н. В. Носович. – М., СПб., 2008 – 264 с.
11. Основы акмеологии: навч. посібн. / Укл. Г. Х. Яворська, В. М. Гладкова, О. А. Горчакова. – Київ: Освіта України, 2012. – 248 с.
12. Основы психологии: Пособие / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменца. – К.: Либіль, 1996. – 256 с.
13. Пожарский С. Д. Акмеология философии успеха / С. Д. Пожарский. – СПб: Северный колледж, 2010. – 255 с.
14. Татенко В. А. Психология в субъективном измерении: [монография] / В. А. Татенко. – К.: Просвіта, 1996. – 404 с.
15. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід: Автореф. дис...докт. психол. наук: 19.00.01. – К., 1994. – 48 с.
16. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К. Д. Ушинский // Собр.соч. – М., Л.: Изд-во АПН, 1950. – Т.8. – 336 с.

Referens

1. Bogdanov E. N. Vvedenie v akmeologiju / E. N. Bogdanov, V.G. Zazykin. 2-e izd., pererab. i dop. Kaluga: KGPU, 2001.

2. Vasjanovych Gh. P. Vstup do filosofiji: Navchalnyj posibnyk / Gh. P. Vasjanovych. – Ljviv: Norma, 2001. – 216 s.
3. Vvedenie v filosofiju: Uchebnik dlja vuzov. V 2 ch. Ch.1 / Pod obshh. red. I. T. Frolova. – M.: Politizdat, 1989. – 367 s.
4. Vejsman A. D. Grechesko-russkij slovar' / A. D. Vejsman. – M.: GLK, 1991.
5. Ghladkova V. M. Osnovy akmeologhiji: Pidruchnyk. / V. M. Ghladkova, S. D. Pozharskij – Ljviv: Novyj svit-2000, 2011. – 320 s.
6. Ghorskij V. S. Istorija Ukrajinskoji filosofiji: Navchalnyj posibnyk / V. S. Ghorskij. – K.: Vyd-vo «Naukva dumka», 2001. – 376 s.
7. Derkach A. Akmeologija: ucheb. posobie / A. Derkach, V. Zazykin. – SPb.: Piter, 2003. – 252 s.
8. Dyba T. Gh. Filosofskij ta pedagoghichni vytyky rozvytku akmeologhiji / T. Gh. Dyba // elektronne vydannja «Osvitologhichnyj dyskus», 2015. – № 2 (10) – S. 87-100.
9. Zazykin V. G. Ob opredelenii akmeologii kak nauki / V. G. Zazykin // Akmeologija. 2012, № 2 (42). – S. -72.
10. Il'in V. V. Religiovedenie / V. V. Il'in, N. V. Nosovich. – M., SPb., 2008 – 264 s.
11. Osnovy akmeologhiji: navch. posibn. / Ukl. Gh. Kh. Javorsjka, V. M. Ghladkova, O. A. Ghorchakova. – Kyjiv: Osvita Ukrainy, 2012. – 248 s.
12. Osnovy psykhologhiji: Pidruchnyk / za zagh. red. O. V. Kyrychuka, V. A. Romencja. – K. : Lybilj, 1996. – 256 s.
13. Pozharskij S. D. Akmeologija filosofii uspeha / S. D. Pozharskij. – SPb: Severnyj koledzh, 2010. – 255 s.
14. Tatenko V. A. Psihologija v sub"ektivnom izmerenii: [monografija] / V. A. Tatenko. – K.: Prosvita, 1996. – 404 s.
15. Tytarenko T. M. Zhyttjevyj svit osobystosti: strukturno-ghenetychnyj pidkhid: Avtoref. dys....dokt. psykhol. nauk: 19.00.01. – K., 1994. – 48 s.
16. Ushinskij K. D. Chelovek kak predmet vospitanija. Opyt pedagogicheskoi antropologii / K. D. Ushinskij // Sobr.soch. – M., L.: Izd-vo APN, 1950. – T.8. – 336 s.

Дерека Татьяна. Развитие акмеологии: философские аспекты. В статье проанализированы философские и педагогические истоки акмеологии. Определены исторические и философские предпосылки как ведущие факторы становления, формирования и развития акмеологии. Охарактеризованы акмеоправленную философию древности: первобытнообщинный строй, Античность, период Средневековья. Определены акмевершины с позиции трех составляющих мировоззрения: мифологического; религиозного; научного. Охарактеризованы период Средневековья с позиции религиозного мировоззрения на развитие науки о человеке и природе. Определены особенности предпосылок развития акмеологии эпохи Возрождения, Нового времени, Просвещения, эпохи немецкой классической философии.

Определено, что акмеология как новое научное направление имеет основной принцип вершинности. Современный период формирования акмеологии характеризуется становлением акмеологичности развития человека (антропогенеза). Определены этапы развития акмеологии как научного направления. Проанализированы предпосылки формирования акмеологии в Украине.

Достижения личностью уровня акме предусматривает такие «шаги»: самоосуществления как ценностно-смысловое экзистенциальное творчество; самопотенцирование; самоопосредование; самоопределение; самоактуализация; самооценка; самоаперцепция; самообращение.

Ключевые слова: акмеология, исторические предпосылки, этапы развития, философский аспект.

Dereka Tatiana. The acmeology development: philosophical aspect. The article analyzes the philosophical and pedagogical origins of acmeology. There were historical and philosophical premises determined as a leading factors of acmeology becoming, formation and development. There were akme-oriented ancient philosophy characterized in the article, including primitive age, Antiquity, the Middle Ages. Acme-top is determined from the position of the three worldviews components such as mythological religious and scientific.

The Middle Ages were characterized from the perspective of religious outlook on the man and nature sciences development.

The features of the acmeology development prerequisites in Renaissance epoch, modern times, the Enlightenment, the era of classical German philosophy were specified.

There were ideas of revival, reformation of the church together with socio-economic and technical changes affected the formation of the New Age acme-philosophy.

It is determined that the Enlightenment the need of educational role of labor was understood due to a combination of person's mental and moral development together with his labor skills formation.

The German classical philosophy considered an acme to be a moral improvement of the individual, and it was seen from the perspective of morality being independent from religion influences.

It is determined that acmeology as a new scientific field is based on the tops principle. The present period of the acmeology formation in Russia is characterized by the acmeo-emergence of man development (anthropogenesis) becoming and has three stages. The first stage (1928) is characterized by the introduction of the acmeology concept as the science of mature people development.

The second stage (in the med of twentieth century) contributed to the acmeology place identification in the system of sciences, focusing on the study of ages and phases in individual life as an individual and personality, in the following order: pedology, yuvenology, acmeology, gerontology.

The third stage (in the 70th years of the twentieth century) examined the reality not only as a human pattern reflection of objective reality but within frames of the creative activity improvement.

There were stages of acmeology development as a scientific direction determined. Also there were preconditions of acmeology formation in Ukraine analyzed.

The personality achieving of a acme level acme provides following "actions steps": self- laying on as value-sense existential creativity; self-appeal potentiation, self-mediation; self-determination; self-actualization; self-evaluation; self-appertseption; self-refer back. It is important to identify and examine the conditions and factors that determine physical education specialist's professional development and reaching him the personal «acme».

Key words: acmeology, historical background, stages of development, the philosophical aspect.

УДК 373.017.92:130.122

Катерина Десятник

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Духовність особистості: аксіологічний вимір

У статті відображено результати теоретичного аналізу наукових підходів щодо визначення феномену духовності підростаючої особистості в аксіологічному аспекті. Розкрито змістову сутність поняття «духовність» контексті філософії, соціології, психології, педагогіки. Виявлено, що у трактуваннях означеного поняття простежується значне тяжіння до категорії «цінності». Схарактеризовано сутність категорій: «цінності», «ціннісні орієнтації». До структури духовних цінностей віднесено: загальнолюдські, громадянські і суспільні цінності, національні цінності, сімейні (родинні), особистісні духовні цінності. Наголошується на тому, що аксіологічна складова духовності акумулює сформованість стійкої позитивної настанови, прагнень, орієнтирів щодо сприйняття, осмислення духовних цінностей, мотиваційної спрямованості особистості (наявність духовних ціннісних орієнтацій, духовних потреб); мотивація самовдосконалення (наявність духовного ідеалу); спрямованість на задоволення духовних потреб. У площині окреслених позицій зроблено висновок, що виховання духовності підростаючої особистості здійснюється за допомогою трансформації мотивів, ціннісних орієнтацій, потреб, настанов школярів.

Ключові слова: духовність, особистість, цінності, ціннісні орієнтації, духовні цінності, загальнолюдські цінності, духовний розвиток, виховання духовності.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема формування та становлення системи цінностей дітей і молоді набуває сьогодні загальнодержавного значення, адже рівень духовності й моралі, переконання, потреби сучасного підростаючого покоління забезпечують збереження духовного потенціалу нації, визначають незалежний, демократичний шлях розвитку держави в умовах інтеграції культур та глобалізації суспільства.

Саме тому перед сучасною педагогічною наукою стоїть проблема суттєвого оновлення духовних основ виховання підростаючого покоління, що є важливою запорукою суспільних перетворень, відродження і розвитку української культури, зміцнення державності, формування демократичного, духовно багатого суспільства.

Аналіз досліджень з цієї проблеми. Проблема цінностей науково обґрунтовується у філософсько-аксіологічному (В. Василенко, О. Дробницький, М. Каган, В. Касьян, І. Майзель, М. Попович, В. Тугаринова, В. Шинкарук), соціологічному (В. Водзінська, В. Ольшанський, В. Ядов), психологічному (Н. Антонова, І. Бех, М. Боришевський, О. Здравомислов, О. Киричук, І. Кон, Г. Костюк, О. Леонтєв, А. Маслоу, Е. Помиткін, К. Роджерс, М. Рокіч, Т. Ткачук, В. Франкл, Ш. Шварц,) та педагогічному аспектах (О. Алексюк, І. Зязюн, В. Білоусова, В. Галузинський, В. Гінецинський, М. Євтух, П. Ігнатенко, В. Кремень, М. Никандров, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, О. Савченко, О. Сухомлинська, В. Ткаченко).

Зокрема, духовність як цінність є об'єктом дослідження Л. Буєвої, О. Вишневецького, Є. Ільєнкова, Л. Кагана, С. Кримського, В. Лекторського, М. Мамардашвілі, М. Нікандрова, Л. Олексюк, Ю. Пономарьова, Г. Шевченко та ін.

Проблемі виховання духовності, формуванню духовних цінностей дітей та молоді присвячені праці сучасних науковців: В. Долженко, О. Каташової, О. Кіян, Є. Костик, О. Плавуцької, С. Мукомел, Н. Пташнік та ін.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз наукових підходів щодо визначення феномену духовності підростаючої особистості в аксіологічному аспекті.